

УДК 502.33:330.131

Н. В. Дегтярь,
аспірант кафедри теоретичної та прикладної економіки
Сумський національний аграрний університет, м. Суми

ЕКОСИСТЕМНІ ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ ВОДНО-БОЛОТНИМИ УГІДДЯМИ

Анотація. У статті розглянута проблема застосування екосистемного підходу до управління економічними системами на різних ієрархічних рівнях господарювання. Проведені систематизація та узагальнення основних екосистемних принципів з урахуванням яких повинен бути сформований механізм управління водно-болотними угіддями. Наведені приклади взаємозв'язку між результатами раціонального управління екосистемними послугами ВБУ та досягненням Цілей розвитку тисячоліття. Зроблені відповідні висновки.

Ключові слова: екосистемні послуги, екосистемні принципи, водно-болотні угіддя, механізм управління водно-болотним угіддям.

Annotation. The paper considers the problem of applying the ecosystem approach to the management of economic systems at different hierarchical management levels. The basic ecosystem principles against which wetlands management mechanism must be formed are systematized and generalized. The examples of the relationship between the results of rational management of wetland ecosystem services and the achievement of the Millennium Development Goals are offered. Appropriate conclusions are made.

Key words: ecosystem services, ecosystem principles, wetlands, wetland management mechanism.

Вступ.

Екосистемні послуги водно-болотних угідь є невід'ємною складовою функціонування багатьох галузей народного господарства. Безпосередньо потік вигід, забезпечений водно-болотними угіддями, використовують: водне господарство, сільське та лісове господарства, енергетика, рекреація та туризм, сфера охорони здоров'я та інші. Однак, останнім часом все більше з'являється повідомлень про зростаючий негативний вплив на водно-болотні екосистеми, який призводить до значних екологічних та економічних втрат у всьому світі. Саме цим обумовлена підвищена увага наукових кіл до розробки інноваційних принципів управління водно-болотними угіддями на засадах екосистемного підходу.

Аналіз останніх наукових досліджень.

Проблема управління водно-болотними угіддями (ВБУ) на основі екосистемних принципів досліджується у працях таких зарубіжних та вітчизняних учених, як К. Рубек, Д.Бласко, У. Йедем, Г. Раст, Р. Констанза, Г. Дейлі, П. Міхаленко, Р. Перелет, І. Сотнік, А. Якимчук, О. Рубель, В. Степанов та інших. Однак, на сьогодні багато аспектів даної проблематики залишається маловивченими. Відтак, існує нагальна потреба подальшого удосконалення теоретичних та практичних механізмів екосистемного управління водно-болотними угіддями.

Постановка завдання.

Метою статті є огляд та узагальнення основних екосистемних принципів управління економічними системами та аналіз необхідності їх імплементації до механізмів управління екосистемними послугами водно-болотних угідь України.

Результати.

Водно-болотні угіддя є одними з найбільш продуктивних екосистем на всій планеті. Вони є джерелом біологічного різноманіття, води та первинної продуктивності, від яких залежить існування численних видів рослин та тварин, а також підтримують високі концентрації багаточисельних видів птахів, ссавців, земноводних, риб та безхребетних та зберігають генетичний матеріал. Окрім цього ВБУ надають важливі, а іноді й необхідні екосистемні послуги для забезпечення здоров'я, добробуту та безпеки населення, яке проживає на території ВБУ, поблизу неї та подекуди, навіть, у глобальному масштабі [3]. Взаємодія фізичних, біологічних та хімічних компонентів, таких як ґрунти, вода, рослини та тварини, дозволяє водно-болотним угіддям надавати безліч життєво важливих екосистемних послуг, основні з яких представлені у табл. 1.

Таблиця 1. Перелік екосистемних послуг водно-болотних угідь

Прямі екосистемні послуги ВБУ	Непрямі екосистемні послуги ВБУ
Послуги забезпечення	Послуги забезпечення
- забезпечення населення питною водою високої якості;	- забезпечення місцями існування рідкісних видів тварин та рослин;
- забезпечення водою для потреб промисловості, сільського господарства, протипожежного призначення (наприклад, рівень вод визначає продуктивність незрошуваного землеробства);	
- забезпечення рибними ресурсами (основа рибальства та основа для ведення рибного	

господарства); - забезпечення мисливськими послугами (мисливські тварини, мисливські угіддя, спостереження за тваринами тощо); - забезпечення дикорослою продукцією: плодами, ягодами, грибами, лікарськими рослинами, пасовищами та сінокосами; - забезпечення транспортними шляхами сполучення, судноплавні артерії; - забезпечення корисними копалинами, у тому числі, будівельними матеріалами (галька, гравій, пісок тощо), а також торфом та лікувальними грязями; - забезпечення деревинними та не деревинними матеріалами, які використовуються у будівництві, народному промислі та художній творчості; - забезпечення місцями для розміщення різних об'єктів (сільські поселення, міські поселення, промислові об'єкти та споруди, об'єкти інфраструктури, автомобільний, повітряний та залізничний транспорт, трубопроводи тощо)	Послуги регулювання - регулювання та пом'якшення шкідливих наслідків стихійних явищ природи; - поглинання та накопичення парникових газів; - регулювання, стабілізація та формування мікроклімату; - регулювання та підтримка рівня ґрунтових вод, забезпечення живлення рік та інших водних об'єктів; - захист від ерозії; - самоочищення вод від промислових та побутових забруднень; - регулювання процесів запилення.
Послуги регулювання - регулювання, збереження, відновлення та збільшення видового (екологічного), таксономічного, популяційного, екосистемного, генетичного біологічного різноманіття, ресурси якого використовуються, у тому числі, у сільському та садово-парковому господарстві; - захист від забруднення водотоків, що знаходяться нижче за течією;	Послуги підтримки - підтримка процесів утворення ґрунтів; - підтримка біохімічних циклів; - підтримка ландшафтного різноманіття; - кругообіг поживних речовин;
Культурні послуги - забезпечення рекреаційними територіями, туристичними та спортивними об'єктами; - забезпечення місцями проведення наукових досліджень, екологічне виховання, навчання та просвітництво.	

Джерело: Сформовано на основі [2,3]

Екосистемний підхід представляє собою методологічну структуру для обґрунтування економічними суб'єктами управлінських рішень у процесі розробки стратегій розвитку та формування способів планування. Цей підхід не замінює інші стратегії екологічного управління та екологічного менеджменту і програми спрямовані на охорону природного середовища, збереження окремих видів живих організмів, а скоріше має сприяти інтеграції усіх існуючих міжнародних та національних програм і методів. Ядром процесу формування екосистемного підходу до управління економічними системами є екосистемні послуги.

Доцільність використання екосистемного підходу до управління економічними системами була обумовлена рядом причин, основними серед яких є наступні: стрімке зростання кількості населення на Землі та відповідне збільшення обсягів використання послуг та ресурсів природи, забруднення природного середовища, що привело до безповоротних змін у функціонуванні окремих екосистем та навіть руйнування деяких з них. Так, за розрахунками ФАО ООН 60 % світових екосистем деградували чи використовувалися нерационально, а за період з 1990 по 2011 рік у світі втрачено 75 % генетичного різноманіття сільськогосподарських культур [1].

Так, за даними Millennium Ecosystem Assessment у двадцятому столітті в Північній Америці, Європі, Австралії та Новій Зеландії було знищено понад 50% окремих видів водно-болотних угідь, а багато інших видів таких угідь деградували. Основними прямими факторами, які сприяли такій деградації, визнані розвиток інфраструктури, переведення земельних угідь в категорії сільськогосподарського призначення, забір води, забруднення, надмірне вилучення та експлуатація біоресурсів, а також інтродукція інвазивних та чужеродних видів. Наприклад, у Європі та Північній Америці до 1985 року з метою збільшення сільськогосподарських територій було осушено близько 56-65 % водно-болотних угідь, в Азії цей показник становив 27 %, у Південній Америці – 6%, в Африці – 2 %. Окрім цього, за прогнозами ОЕСР, внаслідок деградації водних екосистем до 2050 року близько 40 % світового населення, що становитиме майже 4 млрд. осіб, будуть жити в регіонах з гострим дефіцитом води. Частково ці проблеми будуть обумовлені зростанням глобального попиту на воду, який за прогнозами зросте на 55% унаслідок збільшення такого попиту з боку промислових підприємств (зростання попиту на 400%), теплоелектростанцій (зростання попиту на 140%) та домогосподарств (зростання попиту на 130%) [7]. Незважаючи на значні обсяги інвестицій у цю галузь, за останні двадцять років кількість осіб, які матимуть доступ до поліпшених умов водопостачання збільшилась не досить суттєво, оскільки відновлення зруйнованих екосистем або є неможливою, або залишається складною проблемою, яка потребує прийняття глобальних комплексних стратегій екосистемного управління, обов'язковими до реалізації усіма, без винятку, країнами світу. Економічні системи усіх країн залежать від екосистемних послуг. Тож, вирішення наведених проблем лежить в економічній площині, шляхом трансформації системи інтересів економічних суб'єктів та зміни механізмів мотивації.

Однак, ефективний процес планування та управління економічними суб'єктами, оснований на екосистемному підході, як зазначено у доповіді «Оцінка екосистем на порозі тисячоліття» [5], який має бути побудований з урахуванням результатів наукових досліджень та бути підтриманий місцевим населенням, може забезпечити відновлення від 25 % до 44 % первинних екосистемних послуг поряд з відновленням тваринного, рослинного та іншого біорізноманіття колишньої непошкодженої екосистеми.

Враховуючи вищезазначені проблеми та вигоди для людства використання екосистемних послуг водно-болотних екосистем виникає нагальна потреба у формуванні ефективних механізмів управління ВБУ на засадах екосистемного підходу.

На міжнародному рівні, обговорення доцільності впровадження екосистемного підходу відбувалося неодноразово, зокрема, на нарадах Конференції сторін, що входять до «Конвенції про біологічне різноманіття» у 1995 – 1999 роках. Проте, офіційне затвердження екосистемного підходу, як домінуючої стратегії комплексного управління земельними, водними та живими ресурсами, що забезпечує їх збереження та стале використання на справедливій основі, - відбулося тільки у 2000 році на П'ятій нараді «Конвенції про біологічне різноманіття».

Таблиця 2. Принципи екосистемного підходу управління економічними системами

(відповідно до «Конвенції про біологічне різноманіття» (2000, 2010 рік)

ПРОЕКЦІЇ	ПРИНЦИПИ	ПРАКТИЧНІ ВИМОГИ
Природний капітал - є ключовою складовою добробуту суспільства	Задачі управління земельними, водними та живими ресурсами визначаються суспільством.	Орієнтація на функціональні взаємозв'язки та процеси в екосистемах
	Управління має бути, по можливості, максимально децентралізованим.	
Екосистемні послуги один із провідних елементів екосистемного підходу до управління економічними суб'єктами	Органи управління екосистемами повинні враховувати вплив своєї діяльності (фактичне або можливе) на суміжні або будь-які інші екосистеми.	
Матеріальні суспільні потреби в природних благах необхідно контролювати, оптимізувати, і навіть знижувати, якщо їхнє зростання загрожує деградації екосистем	Визнаючи можливість позитивних результатів управління, необхідно, усвідомлювати функціонування екосистеми та здійснювати управління нею в економічному контексті. Будь-яка така програма управління екосистемою повинна: а) усувати диспропорції в структурі ринку, які негативно впливають на біологічне різноманіття; б) надавати стимули для збереження біологічного різноманіття та стійкого використання; в) у міру можливості зосереджувати усі витрати та вигоди всередині самої екосистеми.	Сприяння справедливому користуванню природними благами
Сталий розвиток економіки забезпечується відтворенням природного капіталу	Одним із першочергових завдань екосистемного підходу є збереження структури та функцій екосистеми з метою підтримки екосистемних послуг.	Використання стратегії адаптаційного управління
	Управління екосистемами повинно здійснюватися тільки в межах природного функціонування	
Природні можливості екосистем розглядаються як внутрішні чинники економічного розвитку	Екосистемний підхід необхідно здійснювати у відповідних просторових та часових межах.	Здійснення управління за допомогою заходів, які відповідають проблемі на засадах максимальної децентралізації у відповідних випадках
	Враховуючи мінливість часових характеристик та можливість отримання наслідків у довгостроковому періоді, властивих екосистемним процесам, цілі управління екосистемою мають бути довгостроковими.	
Пріоритет природного відтворення природного капіталу над вартісним	При управлінні екосистемами необхідно враховувати неминучість змін.	Забезпечення міжвідомчої взаємодії
Погіршення стану екосистеми визначається зниженням її відтворювальних функцій (зниженням потоку екосистемних послуг і благ), які можуть, до певних меж, компенсуватися фізичним капіталом	Екосистемний підхід повинен забезпечувати досягнення належної рівноваги між збереженням та використанням біологічного різноманіття та їх інтеграцію.	
	Екосистемний підхід повинен враховувати будь-які форми відповідної інформації, включаючи наукову інформацію, а також знання, інновації та практику місцевих громад.	Забезпечення міжвідомчої взаємодії
	До реалізації екосистемного підходу мають бути залучені усі зацікавлені групи суспільства.	

Джерело: [4]

Визнання у 2002 році екосистемного підходу до управління економічними системами одним із найбільш важливих інструментів для забезпечення сталого розвитку на Світовому саміті зі сталого розвитку у Йоганнесбурзі стало додатковим стимулом до розвитку концепції екосистемних послуг. Відтак, у 2001 році за ініціативою ООН розпочато дослідження Міжнародної робочої програми Оцінка Екосистем на порозі Тисячоліття, метою якого була оцінка значення змін стану глобальних екосистем для добробуту суспільства та обґрунтування стратегій потенційного їх реагування на ці зміни, що базувалися б на використанні концепції екосистемних послуг та спрямовані на збереження біорізноманіття та сталого використання екосистем [5]. Результатом досліджень стало оприлюднення у 2005 році комплексного звіту «Екосистеми та добробут суспільства», у якому проведено аналіз стану більшості екосистем, визначені проблеми їх деградації та перспективи збереження цих екосистем, а також визначено сутнісно-змістовну основу концепції екосистемних послуг та запропоновані напрями їх імплементації в діяльність економічних суб'єктів на різних ієрархічних рівнях господарювання для країн з різним рівнем економічного розвитку.

З поширенням результатів напрацювань міжнародних організацій та збільшенням кількості наукових досліджень відбулася галузева адаптація механізмів екосистемних послуг у різні сфери економічної діяльності. За останнє десятиріччя були реалізовані декілька міжнародних ініціатив які сформували інституційну основу для реалізації концепції екосистемних послуг, а саме створення у 2007 році Проекту ЮНЕП ООН «Економіка екосистем та біорізноманіття» (ТЕЕВ), імплементації принципів екосистемних послуг в діяльність Програми ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП), Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), Міжнародного союзу охорони природи (МСОП), Конвенції захисту водно-болотних угідь, Конвенції боротьби з опустелюванням, Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої флори та фауни, що знаходяться під загрозою зникнення, Конвенції про збереження мігруючих видів тварин, а також таких міжнародних організацій таких як Світовий банк, ОЕСР та інших.

У 2009 році була оприлюднена доповідь «Про вимірювання економічного розвитку та соціального прогресу», як результат роботи Міжнародної об'єднаної

робочої комісії під головуванням Нобелівських лауреатів Дж. Стигліца та А.Сена, а також французького дослідника

Ж. Фітуссі на замовлення СЕК ООН, ОЕСР та статистичного управління ЄС. У доповіді аргументовано положення про доцільність перегляду методичних підходів до оцінки рівня економічного розвитку країн (зокрема, ВВП та національного багатства), а також необхідність включення до складових оцінки рівня економічного розвитку екосистемних послуг та природного капіталу. Дослідження цієї комісії тривають і дотепер. Кінцевим результатом має стати нова методика розрахунку рівня економічного розвитку та соціального прогресу країн та методи розрахунку ВВП.

Зміни, викликані проблемами врахування екосистемних послуг в економічній діяльності обумовлюють необхідність врахування їх у Системах національних рахунків окремих країн та імплементації у стандарти бухгалтерського обліку підприємств різних форм власності та видів діяльності. У деяких країнах створені державні інститути, метою яких є розробка відповідних положень, зокрема у Великій Британії та США. Міжнародні організації, такі як Статистична комісія ООН, Європейське агентство з навколишнього середовища ЄС та Світовий банк почали розробку системи національних рахунків з врахуванням екосистемних послуг. Зокрема, Європейське агентство з навколишнього середовища ЄС сформулово у 2012 році власну пробну систему «Рахунків екосистемного капіталу», а Світовий банк «Програму з включення екосистемних послуг та природного капіталу у національні рахунки» (WAVES).

На жаль, комплексно екосистемний підхід у практиці природокористування України, який був би здатний змістити пріоритети розвитку економіки і забезпечити сталий розвиток природно-територіальних комплексів України, не набув необхідного розвитку.

Отже, існує необхідність узагальнення та систематизації положень концепції екосистемних послуг, верифікації основних механізмів та адаптації їх до нормативно-правового поля України. Окрім цього, не існує одного способу впровадження екосистемного підходу, що точно відповідав би природним умовам окремих країн, територій, регіонів та екосистем [4].

Відтак, наукові дослідження та розробки з цієї проблематики є необхідними для пояснення системи взаємозв'язків: «екосистеми» – «екосистемні послуги» – «економіка», а також прогалин, які необхідно усунути у процесі описання таких взаємозв'язків.

З метою врахування основних принципів екосистемного підходу Рамсарський комітет пропонує застосовувати до управління водно-болотними угіддями трьохступеневого підходу, який передбачає: 1) попередження впливів на водно-болотні угіддя; 2) пом'якшення неминучого впливу (наприклад, шляхом зведення до мінімуму впливу при здійсненні проекту та відновлення ВБУ після його закінчення); 3) компенсація або відшкодування за залишкові впливи (наприклад, відновлення іншого угіддя).

Так, вплив на екосистемні послуги водно-болотних угідь та зміни екологічного характеру, які настають у результаті цих впливів можуть бути викликані господарською діяльністю безпосередньо на водно-болотному угідді (*in situ*) або поза його межами (*ex situ*). Аналіз таких впливів, а також визначення того факту, чи відбулися вже ці зміни, відбуваються або можуть відбутися, повинні враховуватися при побудові відповідних адекватних заходів управління ВБУ та застосуванні відповідних управлінських інструментів [3].

Глобальне значення екосистемних послуг водно-болотних угідь підтверджується тим фактом, що характер управління ВБУ безпосередньо впливає та залежить від кроків на шляху досягнення Цілей розвитку тисячоліття та вимагає пошуку компромісів і узгодженості між основними стратегіями розвитку із врахуванням екосистемних принципів (табл. 3).

Таблиця 3. Внесок раціонального використання та управління водно-болотними угіддями у виконання

Цілей розвитку тисячоліття

Цілі розвитку тисячоліття (ЦРТ)	Внесок збереження екосистемних послуг ВБУ у досягнення ЦРТ	Взаємозв'язок показників здоров'я населення та здоров'я ВБУ
1. Ліквідація бідності та голоду	Продовольча безпека бідного населення часто залежить від здорового стану водно-болотних угідь та різноманіття їх екосистемних послуг. Різні водно-болотні надають необхідний генетичний матеріал для аквакультури та сільського господарства. Стійкість засобів існування означає задоволення основних потреб у воді та продуктах харчування для груп населення, які залежать від водно-болотних екосистем.	Завдання зрошуваного землеробства – підвищити справедливість забезпечення та розподілу благ, зменшити збитки для навколишнього середовища, покращити якість та збільшити кількість екосистемних послуг, а також оптимізувати продуктивність землі та води в існуючих і нових зрошуваних системах. Підвищення продуктивності не повинно проводитись за рахунок інших екосистемних послуг. В іншому випадку наслідки порушення екосистем для здоров'я людини, тварин та рослин матимуть прояв у повній мірі або частково в результаті прямих та непрямих дій, останні – як наслідок зміни стану здоров'я сільськогосподарських тварин та дикої флори й фауни.
2. Забезпечення загальної початкової освіти	Управління водно-болотними угіддями вимагає приділяти особливу увагу зміні стану екосистемних послуг, які призводять до розповсюдження захворювань, що передаються через воду (наприклад, гострі кишкові інфекції). Останні щорічно обходяться приблизно в 443 мільйони шкільних днів, знижують учбовий потенціал та здатність до адаптації місцевого населення до сучасних труднощів і майбутніх змін екосистем.	Початкова освіта повинна включати відомості як мінімум про здоров'я, воду та енергію (це найбільш важливо для жителів міст, які вперше за всю історію опинилися настільки відчужені від навколишнього природного середовища). Освітні установи нерідко чинять опір підвищенню інтересу до подібних екологічних проблем за рахунок інших предметів.
3. Скорочення дитячої смертності	Управління ВБУ стане необхідною технічною вимогою для зменшення контактів із захворюваннями, що передаються через воду, такими як гострі кишкові інфекції і холера.	Такі заходи як установка технологічних очисних споруд (часто у формі гуманітарної допомоги) зазвичай проводяться в короткі терміни та задовольняють невідкладні потреби.

	Розповсюдження цих захворювань – результат порушення екосистемних послуг регулювання (унаслідок надмірної експлуатації та неналежного використання).	Проте середньо- і довгострокові цілі повинні бути орієнтовані на управління водно-болотними екосистемами для забезпечення належного очищення води від забруднень і патогенних організмів.
4. Покращення охорони материнства	Усунення втрати екосистемних послуг ВБУ завжди потребує визначення якості води. Доступ до чистої води зменшує частоту захворювань, які підривають материнське здоров'я, а також частоту ускладнень і смертність під час вагітності та пологах.	Підвищення якості питної води у водозбірних басейнах, водосховищах та ВБУ в цілому, а також в розподільній інфраструктурі знижує дезінфекційне навантаження й вірогідність дії цього навантаження на материнське здоров'я.
5. Боротьба з важкими захворюваннями	До 20% хвороб в країнах, що розвиваються, пов'язані з дією екологічних чинників. Заходи профілактики екологічного нездоров'я настільки ж важливі та, інколи, більш рентабельні, ніж лікування захворювань. Управління екосистемними послугами ВБУ з метою зниження вірогідності контактів людини із забруднюючими речовинами та інфекційними захворюваннями є профілактичною мірою, яка сприяє підтримці екологічних чинників здоров'я, що знаходяться вище за течією. Нові терапевтичні методи, засновані на вивченні біорізноманіття, відкривають перспективи в боротьбі з важкими захворюваннями.	Збільшення чисельності населення унаслідок успішної профілактики захворювань може також збільшити навантаження на місцеві ресурси водно-болотних угідь. Щоб запобігти цим прогнозованим наслідкам, управління ВБУ слід погоджувати з управлінням водними ресурсами, наприклад підвищувати обізнаність людей і тим самим міняти їх поведінку, а також включати поняття екосистемних послуг у стратегії профілактики. Таке управління слід інтегрувати в регіональні стратегії в області демографії, тваринництва і збереження дикої фауни, а також науки та освіти.
6. Забезпечення екологічної стійкості	Сучасні тенденції екологічної деградації необхідно зупинити в цілях сприяння здоров'ю і продуктивності світових екосистем. ВБУ та пов'язане з ними біорізноманіття охоплюють багато найважливіших та найбільш продуктивних світових екосистем. Управління водно-болотними угіддями здійснює безпосередній внесок у досягнення цієї Мети.	Стратегії розвитку, спрямовані на збереження всього переліку екосистемних послуг ВБУ, можуть сприяти кращому виконанню цієї Мети та, за таких умов, мінімізувати збитки, заподіяні ВБУ. Це вимагає визнання компромісів між окремими екосистемними послугами, такими, наприклад, як послугами, пов'язаними із забезпеченням продуктивності, на користь екосистемних послуг регулювання та підтримки.
7. Формування глобального партнерства з метою розвитку	Бідні країни вимушені експлуатувати свої природні ресурси, такі як водно-болотні екосистеми, для створення доходу й виплати великих сум боргів. В умовах глобалізації негативні побічні явища експортуються у країни, які часто не мають ефективного механізму запобігання та управління останнім.	Торгівля, туризм та міграція видів часто мають трансконтинентальний характер. Відповідальне управління ВБУ визнає, що шкідники та патогенні організми здатні послабити екосистемні послуги та викликати негативні наслідки для здоров'я місцевих жителів, домашніх тварин та дикої флори й фауни та можуть розповсюджуватися за неналежним чином спланованих і контрольованих діях людини. Глобальні партнерства в області розвитку повинні належним чином враховувати це.

Джерело: [6]

Так, наприклад, у стратегіях, спрямованих на збільшення виробництва продовольства та зниження бідності, нерідко пропонується перетворювати ВБУ в сільськогосподарські угіддя, мангрові ВБУ - в аквакультуру, а також збільшувати використання добрив для підвищення врожайності сільськогосподарських культур. Однак, цей підхід приведе до зменшення екосистемних послуг ВБУ, зокрема, внаслідок обмеження чи знищення площі місць існування окремих видів тварин та рослин, їх біорізноманіття, погіршення якості води, припинення природної фільтрації водно-болотними угіддями та знищення таких екосистемних послуг, як захист від штормів, забезпечення дровами та деревним вугіллям, а також надання місць проживання для видів риб, які становлять основу раціону місцевих жителів. Така ситуація ускладнить досягнення Цілей розвитку, пов'язаних із забезпеченням водою та санітарно-технічними засобами, і для окремих груп населення може навіть привести до зростання бідності. З іншого боку, стратегії управління економічними системами на різних ієрархічних рівнях господарювання, які сформовані з урахуванням екосистемних принципів та зберігають усі екосистемні послуги ВБУ можуть сприяти досягненню Цілей розвитку тисячоліття та при цьому мінімізувати майбутні ризики існування ВБУ.

Висновки.

Незважаючи на зазначені дискусійні положення, імплементація принципів та механізмів екосистемних послуг в управління водно-болотними угіддями на різних ієрархічних рівнях господарювання в Україні, на нашу думку, є актуальним та має перспективи:

- швидке опанування міжнародного досвіду використання екосистемних принципів у механізмах управління водно-болотними угіддями та адаптування їх до особливостей української економіки;

- залучення наукового та експертного середовища для систематизації екосистемних принципів управління екосистемними послугами ВБУ та визначення потенціалу його адаптації в Україні;
- формування комплексного стратегічного підходу до впровадження механізмів управління екосистемними послугами ВБУ;
- підвищення рівня розуміння з боку органів державної та місцевої влади, підприємств, населення щодо сутнісно-змістовної основи екосистемних послуг ВБУ, а також доцільності впровадження механізмів їх дії в Україні.

Література:

1. Доклад ЮНЕП «Навстречу «зеленой» экономике: пути к устойчивому развитию и искоренению бедности». [электронный ресурс]. – Режим доступа: - www.unep.org/greenconomy
2. Оценка экосистем на пороге тысячелетия. Экосистемы и благосостояние человека: водно-болотные угодья и водные ресурсы. Синтез. Институт мировых ресурсов, Вашингтон. - 2005 г. – 80 с.
3. Руководство по Рамсарской конвенции: Справочник по осуществлению Конвенции о водно-болотных угодьях (Рамсар, Иран, 1971 г.), 4-ое издание. Гланд, Швейцария: Секретариат Рамсарской конвенции, 2006 г. – 150 с.
4. Экосистемный подход /Приложение к Решению КС V/6 Конференций сторон Конвенции о биологическом разнообразии. – Найроби. – 15 – 26 мая 2000 г., с. 40 – 46. [электронный ресурс]. – Режим доступа: - <http://www.cbd.int/doc/decisions/cop-05/full/cop-05-dec-ru.pdf>
5. Ecosystem Assessment. 2005. Ecosystem and Human Well-being: Synthesis. Island Press, Washington, DC. [электронный ресурс]. – Режим доступа: - <http://www.maweb.org/documents/document.791.aspx.pdf>
6. Horwitz, P., Finlayson, M. and Weinstein, P. Healthy wetlands, healthy people. A review of wetlands and human health interactions. Ramsar Technical Report no. 6. Secretariat of the Ramsar Convention on Wetlands and the World Health Organization. Gland Switzerland. – 2012. - . [электронный ресурс]. – Режим доступа: - <http://www.ramsar.org/pdf/lib/rtr6-health.pdf>
7. OECD Environmental Outlook Baseline. [электронный ресурс]. – Режим доступа: - http://www.teebtest.org/wp-content/uploads/2012/07/TEEB_Conf_Keynote_Upton_OECD_environmental_outlook_2050.pdf

Стаття надійшла до редакції 12.09.2012 р.

ТОВ "ДКС Центр"